

בחינת קידום תקשורת חברתית ולימודית עבור תלמידים עם מוגבלות שכלית התפתחותית בתקופת הסגר והלמידה מרחוק (מאמר קצר)

אנה אברמנקו
מכללת סמינר הקיבוצים
anadrah.avramenko@gmail.com

בטי שרייבר
מכללת סמינר הקיבוצים
Betty.shrieber@smkb.ac.il

Promoting Social-Academic Communication in Distance Learning Environments for Students with Intellectual Disability during the Shutdown (Short Paper)

Betty Shrieber
Kibbutzim College of Education
Betty.shrieber@smkb.ac.il

Ana Avramenko
Kibbutzim College of Education
anadrah.avramenko@gmail.com

Abstract

This study was designed to investigate aspects of distance learning of students with moderate to severe ID (intellectual disability) while facilitating social and academic communication during the Coronavirus pandemic. Digital communication was achieved with the use of Zoom meetings and the Seesaw platform, both distance learning platforms used to promote academic tasks and nurture interpersonal relations among group members and between learners and teachers.

Study findings indicate the significance of teachers communicating with parents at the beginning of the shutdown to provide an introduction to these apps and reduce obstacles and concerns regarding their use. During the shutdown, the teacher consistently encouraged and supported parent engagement and participation in class activities.

Keywords: Intellectual disability, Distance learning, Digital communication, Covid-19 shutdown.

תקציר

מחקר זה בא לבחון את המאפיינים של הוראה מרחוק, המאפשרים תקשורת חברתית ולימודית עבור ילדים בגיל הרך, עם מוגבלות שכלית התפתחותית (משי"ה), עם מאפיינים רב תרבותיים, בתקופת הסגר והלמידה מרחוק. התקשורת עם התלמידים וההורים נערכה באמצעות מפגשי Zoom ובאמצעות שימוש שוטף בכיתה הוירטואלית באמצעות אפליקצית SeeSaw. ממצאי המחקר מעידים על המשמעות לקיום אופני תקשורת שוטפת של המחנכת עם ההורים בתחילת הסגר, לצורך היכרות והורדת החסמים והחששות בתפעול האפליקציות. במהלך תקופת הסגר המורה עודדה ותמכה בהורים לצורך התמדה והשתתפות בפעילויות הכיתתיות.

בתהליך הלמידה המקוונת לו היו שותפים הצוות הטיפולי וההורים, נבנתה מערכת של אמון ונוצרו נורמות התנהגותיות, כגון ביטוי של עזרה הדדית ותמיכה רגשית – דבר שאפשר לתלמידים להשאר במעגל הלמידה ולהורים להיות מלווים ע"י הצוות הטיפולי.

מילות מפתח: מוגבלות שכלית התפתחותית, למידה מרחוק, תקשורת דיגיטלית, תקופת הסגר.

ספר הכנס השישה-עשר לחקר חדשנות וטכנולוגיות למידה ע"ש צ'ייס: האדם הלומד בעידן הדיגיטלי אי' בלאו, אי' כספי, יי' עשת-אלקלעי, ני' גרי, יי' קלמן, תי' לוטרמן (עורכים), רעננה: האוניברסיטה הפתוחה

מבוא

אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית (מש"ה) נמצאים בסיכון גבוה לבידוד חברתי ובדידות. אחד הגורמים הוא הקושי האוביקטיבי של אוכלוסייה זו לתקשורת והבעה בחיי היום יום לכן הם מסתמכים על תקשורת עם בני משפחה וצוותי תמיכה מקצועיים (Emerson & McVilly, 2004). קושי זה עלה ביתר שאת עם תחילת הסגר הראשון בעקבות מגיפה Covid-19 שם נאלצו הצוותים החינוכיים, ההורים והילדים לקיים תקשורת מרחוק. מתוך כך מטרת המחקר הייתה לבחון את המאפיינים של הוראה מרחוק, לקידום תקשורת חברתית ולימודית עבור ילדים עם מש"ה ברמה בינונית וקשה, בתקופת הסגר, באמצעות יצירת כיתה וירטואלית עם היישום SeeSaw ומפגשים כיתתיים באמצעות ה-Zoom.

מתודולוגיה

מחקר זה נערך בגישת מחקר פעולה לפיו המורה נחנה את תהליך הלמידה מרחוק שערכה בכיתה-כיתת חינוך מיוחד, בתקופת הסגר הראשון. במהלך איסוף נתונים מהשדה נבחנה האינטראקציה עם הורים, התלמידים, הצוות הרב מקצועי (מורים ומטפלים) באמצעות שיחות WhatsApp, שימוש באפליקציית Seesaw ששמה כסביבה א-סינכרונית ליצירת כיתה וירטואלית ומפגשים סינכרוניים באמצעות אפליקציית Zoom.

אוכלוסיית המחקר מנתה שישה ילדים בגיל גן עם מש"ה ברמה בינונית עד קשה, הלומדים בבית ספר לחינוך מיוחד במרכז הארץ. עבור כל הילדים, עברית היא שפה שנייה, ושפת האם שלהם היא ערבית. **כלי המחקר** כללו: (1) תצפית משתתפת במפגש ה-Zoom; (2) תיעוד שיחות עם ההורים באמצעות אפליקציית WhatsApp; (3) סריקה וניתוח תיקי עבודות של כל תלמיד בכיתה הווירטואלית Seesaw; (4) ניתוח רפלקטיבי של תיעוד התהליך.

הליך המחקר. תהליך הלמידה מרחוק נמשך 42 ימים בין החודשים מרץ-אפריל 2020. הלמידה מרחוק נערכה בשני אפיקים: באמצעות מפגשים סינכרוניים ב-Zoom ובאמצעות ביצוע משימות בכיתה הווירטואלית בסביבת אפליקציית Seesaw.

ממצאי המחקר

מתוך ניתוח הנתונים עלו שלוש קטגוריות מרכזיות:

1. משמעות התקשורת השוטפת של מחנך-הורים
2. הגורמים המגוונים למעורבות ההורים בתהליך הלמידה
3. משמעות המפגשים הקבוצתיים בלמידה היברידית: שילוב למידה סינכרונית וא-סינכרונית.

משמעות התקשורת השוטפת של מחנך-הורים

חשיבות ההכנה והתקשורת לצורך התחברות לכיתה הווירטואלית. כבר מתחילת הדרך הבנתי שמידת הכללתם של הילדים במעגל הווירטואלי תלויה במידת הנכונות והפתיחות של הוריהם ליצור עמי תקשורת שוטפת, להשתמש בטכנולוגיות תקשורת ומידע ואף בפניות שלהם להקדיש לילדיהם שעה ביום על מנת לבצע עמם פעילויות בכיתה הווירטואלית. לצורך כך עם תחילת הלמידה מרחוק, יצרתי עמם קשר ולימדתי אותם להוריד אפליקציות באיפד באופן עצמאי. לכל משפחה היה אתגר שונה ויש אשר השתמשו בסיוע פנימי, כמו אחד האבות אשר נעזר בידע של בתו הבכורה. התהליך כלל גם תיווך ופעילות הסברתית להורים שכן עבור רוב ההורים, תפקיד תפעול התקשורת בכלים טכנולוגיים הנו דבר חדש ואינו מוכר ולעיתים מלווה בחששות וחסמים.

חשיבות המשוב המיידי ועידוד התקשורת. במהלך התקופה הזו מצאתי את עצמי זמינה בטלפון ובכיתה הווירטואלית כמעט 18 שעות ביום: הגבתי מיד לכל הודעה מההורים ב-WhatsApp. התגובות והעידוד התייחסו באופן אישי לכל אחד לדוגמה:

"בוקר טוב A (האם) תודה רבה על ביצוע המשימות עם a (הבן). כמה השקעה! איזה תמונות נהדרות! שלחתי את התמונות ל... המורה לאמנות. היא מאוד שמחה! תודה רבה על הכול."

משוב מידי אחרי המפגש המקוון ב-Zoom. לאחר המפגש המקוון, הייתי כותבת הודעת תודה בפרטי לכל הורה עבור התחברותם ל-Zoom, באמצעות WhatsApp. לדוגמה:

"הורים יקרים תודה רבה על ההתחברות לזום, מאוד נהנינו לראות אתכם ואת הילדים. אנו שמחים שכל הילדים מרגישים טוב. מאוד חסר לנו לחבק אותם. זום מאפשר לנו לעשות את זה מרחוק."

המשוב המיידני אפשר לי לרתום את ההורים לקחת חלק בתקשורת הכיתתית ואפשר לי להוקיר אותם על תרומתם ללמידה בזירה ווירטואלית.

הגורמים המגוונים למעורבות ההורים בתהליך הלמידה

בעת הלמידה מרחוק התרחשו שינויים מהותיים במערכת היחסים בין ההורים והמורים. לאור העובדה שההורים פעלו כמתווכים לילדיהם, נוצרו יחסי קירבה בין שני המעגלים ומתוך כך נוצרו נורמות התנהגותיות, כגון ביטוי של עזרה הדדית ותמיכה רגשית. התהליך שיצר את הרתימה של ההורים ללמידה נבע ממספר גורמים שיפורטו להלן.

עידוד של תקשורת בונה בין ההורים. יצירת כוח הנעה בקרב ההורים מתרחשת, בין היתר, על-ידי מתן הזדמנויות לביטוי של עזרה הדדית. כך לדוגמה, אביו של a שהיה כבר מעורב בפעילויות ההורים, נחשף לקושי של משפחת c בהפעלת ה-iPad והציע מיוזמתו סיוע להפעלת האיפד. האב אף סייע לי בתרגום לערבית במפגשי ZOOM והפך למנהיג בקבוצת ההורים.

נגישות שפתית לצורך תקשורת שוטפת. פנייה להורים בשפת האם שלהם הייתה הכלל עבורי בתקשורת עם ההורים. היישום של הכלל הזה תרם רבות ליצירת קירבה רגשית בין ההורים, הילדים והמורים. יחד עם זאת עלו קשיים ואתגרים: השימוש ב-Google Translate גרם לעיתים לחוסר הבנה של המשפחות דוברות הערבית, עקב שגיאות התוכנה. מתוך כך גויסו צוות הסייעות בכיתה, שהנן דוברות ערבית ועברית לצורך תרגום בשיעורים הסינכרוניים ב-Zoom. גם ההורים התנדבו לעיתים להעניק את עזרתם לכל המשתתפים בשיעור המקוון. התרגום האנושי התגלה כצורך חיוני ותרם רבות לשטף ולטבעיות של המפגש.

התאמת הטיפולים הפרטניים וחומרי הלמידה כתורמים לקידום התקשורת בין ילדי הכיתה. ילדים עם משייה מאופיינים בנוסף לקשיים בתקשורת, גם בקשיים במוגבלות במוטוריקה גסה ועדינה. הטיפולים הפרטניים של המטפלים הפרא-רפואיים מהווים חלק מהמציאות היומית בימים כתיקונם. ההורים וילדיהם במיוחד חיכו לשיעורים בהובלת צוות הפרא רפואי והיו מוכנים לעזוב את עיסוקיהם לטובת נטילת חלק במפגשים הללו. מצאנו שההתייעצות עם אנשי הצוות הרב מקצועי וההכוונה האישית להורה הגבירה את מעורבותם בכיתה הווירטואלית. לחילופין, הורים אשר לאורך הזמן המעיטו בתקשורת עם הצוות, המעיטו גם במעורבות בפעילויות הכיתתיות.

משמעות המפגשים הקבוצתיים בלמידה היברידיית: שילוב של למידה סינכרונית וא-סינכרונית

בתקופת הסגר נערכו עשרים שיעורים מקוונים באמצעות ה-Zoom. מטרת מפגשים אלו הייתה לצורך יצירת לכידות חברתית ותמיכה רגשית להורים ולתלמידים, גם יחד. המעורבות של כל הצדדים בלמידה, באמצעות היישומים הטכנולוגיים יצרו תנאים המניעים לתקשורת ועשייה של כל המשפחה, עבור יקיריהם. כך לדוגמה, אחותו של b הפכה לחברה מן המניין בקבוצה הווירטואלית: המעגל החברתי, הנוצר באמצעות הכלים הדיגיטליים Seesaw ו-Zoom, אפשר לה להביע את אהבתה לאחיה.

מסקנות

מעורבות משפחתית מהווה את אחד הגורמים החשובים ביותר להבטיח את הצלחת הילד בלימודים (Henderson & Mapp, 2002). הבחנו שילדים שהשתתפו בכל המפגשים המקוונים והשתתפו באופן פעיל בכיתה הווירטואלית, לאורך התקופה. מתוך הסרטונים ניכר היו במצב רוח משופר: הם מחייכים, וצוחקים. בנוסף הם ערכו את כל המשימות, ומעורבותם התבטאה שהם דווחו על רצונם לחזור לבית הספר. מסקנה נוספת שעלתה היא חשיבות בבחירת היישומים הטכנולוגיים כך שיותאמו לצרכי התלמידים ולכישוריהם. בספרות המקצועית הועלו קריטריונים להערכת הכלי הטכנולוגי המתאים ביותר לשימושם של ילדים צעירים שהם: יצירתיות, שיתוף פעולה ואבטחת מידע (Fantozzi, et al., 2018). השימוש באפליקציית Seesaw אפשרה לשמור על שלושת עקרונות אלו. ניתן היה באמצעותה להעלות סרטונים, ליצור ספרים אלקטרוניים, כמו גם לתעד סוגים אחרים של משחק באמצעות תמונות.

מקורות

- Emerson, E., & McVilly, K. (2004). Friendship activities of adults with intellectual disabilities in supported accommodation in Northern England. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities, 17*(3), 191-197.
- Fantozzi, V. B., Johnson, C. P., & Scherfen, A. (2018). Preschool: Play and Technology An Important Intersection for Developing Literacy. *YC Young Children, 73*(2), 88-93
- Henderson, A. T., & Mapp, K. L. (2002). A new wave of evidence: The impact of school, family, and community connections on student achievement. Southwest Education Development Laboratory. Retrieved from [http:// www.sedl.org/connections/resources/ evidence.pdf](http://www.sedl.org/connections/resources/evidence.pdf)

